

A STATISZTIKAI ADATOK GAZDASÁGI ELEMZÉSÉNEK MEGJAVÍTÁSÁRA VONATKOZÓ MUNKA TAPASZTALATAI*

AZ ELEMZÉSI MUNKA KÉRDÉSÉVEL FOGLALKOZÓ
TERMELÉSI ÉRTEKEZLET EREDMÉNYEI

A Központi Statisztikai Hivatal feladata az állami tervek teljesítésére vonatkozó tudományosan megalapozott adatoknak kidolgozása és az irányító szervezetnek való benyújtása, a szocialista gazdaság és kultúra növelése, az anyagi tartalékok megállapítása és kihasználása, a különböző ágazatok fejlődése és a tervteljesítés tartaléka között fennálló viszony meghatározása. Ennek az alapvető feladatnak teljesítése a Központi Statisztikai Hivatal szerveinek dolgozóitól elemző munkájuk fokozását és elmélyítését kívánja meg.

Sajnos, a külső területek dolgozói még nem sajátították el kellő mértékben a statisztikai adatok elemzésének módszerét. Ez különösen azokra a fiatal dolgozókra vonatkozik, akik nemrég végezték el a főiskolákat és technikumokat.

A moldvai SzSzK Statisztikai Hivatala elemzési munkájának megjavítása céljából termelési értekezletet hívtak össze.

Az értekezlet megállapította, hogy igen gyengén alkalmazzák az elemzési munkában a mérlegmódszert és a kombinációs táblákat és rámutattak arra, hogy az alkalmazott csoportosítási módszer gyakran igen felületes. Így például a gépjárműgazdaságok csoportosításának az alapja csak egy ismérv volt — az autópark teljesítőképessége, tekintet nélkül a gazdaság típusára. Ezért ugyanabba a csoportba, jellegük és munkafeltételeik szempontjából teljesen különböző gazdaságok kerültek. Például kórházakat, iskolákat, közigazgatási intézményeket, ahol a teherjárműpark kihasználása esetről-esetre történik, az ipari és mezőgazdasági vállalatok és építkezések kisebbfajta autógazdaságával egyesítették, amelyekben a szállítás legtöbbször rendszeres munka. A vállalatok és építkezések nagy autógazdaságai egy csoportba kerültek a közszolgálati szállítási irodákkal. Világos, hogy ezeknek az autógazdaságoknak a munkafeltételei teljesen különbözőek. Ennek a csoportosításnak a teljesítőképességét kellett ismérvül kiválasztani, de csak az egynemű kategórián belül.

* Vesznyik sztatyisztyiki, 1951, 2. szám.

Az értekezleten rámutattak a mérlegrendszer gazdasági elemzés céljából való szélesebbkörű alkalmazásának reális lehetőségére. Ezt a módszert sok esetben a Központi Statisztikai Hivatal kerületi felügyelő-segeinek munkájában is alkalmazni lehetett volna (pl. a helyi építőanyag-mérleg készítésénél és a tüzelőanyagmérleg elkészítésénél).

Megállapították, hogy az elemző jelentésekben felvetett kérdéseket nem magyarázzák meg elég részletesen és körülményesen.

A legtöbb elemző jelentésben nem kapunk választ az olyan fajta kérdésekre, mint: milyen a tervbevett intézkedés gazdasági hatása vagy a kihasználatlan létesítmények nagysága, vagy az egyes vállalatrészek, ágazatok, stb. termelőképességének az aránytalansága, stb. Az elemző jelentések nagyrésze tájékoztató-informatív jellegű és a kifejtett általános tételek illusztrálására hozott egyes példákat tartalmazzák. Az elemző jelentések szokásos fogalmazása a következő:

„Sok vállalat nyersanyaghiányban szenvedett. Így például a Kisebnyei Gorprom-kombinát az első negyedévben 10 tonna cukorral kevesebbet kapott“, vagy „Az ipari szövetkezeti artyelek nem kaptak elegendő tüzelőanyagot“, vagy „... sok gép- és traktorállomány nem használta ki teljesen a meglévő autóparkot. Így például...“ stb.

Azt, hogy mennyivel és milyen nyersanyagból kaptak kevesebbet, milyenek a gépállományok, hogy hány ezer tégával adtak kevesebbet a téglasajtoló leállása és a szárítóhelyiség előkészítetlensége miatt — azt ezekből a jelentésekből nem tudjuk meg.

A javasolt intézkedések gazdasági hatékonyságára, vagy a meglévő tartalékok kihasználatlansága következtében okozott (potenciális) kár nagyságára vonatkozó számszerű adatok hiánya még a legjobb elemző jelentéseknek is legnagyobb hibái közé tartozik.

Az ilyen számítások szükségességét az értekezleten számos példával támasztották alá. A lakásalapra vonatkozó elemző jelentésben kiszámították az elhasználódási együtthatót. Önkénytelenül felmerül a kérdés: elegendő-e az amortizáció a lakásalap helyreállítására, évente mennyi pénzeszköz szükséges a generáljavítások elvégzéséhez és ezt a szükségletet évente milyen mértékben fedezik. A gépjárműszállításra vonatkozó jelentésben az áll, hogy a meglévő gépjárműjavító üzem nem tudja ellátni az autópark javítási szükségleteit. Nem számították ki azonban, hogy mennyi a javítási szükséglet és hogy ezt a szükségletet hogyan lehet fedezni, valamint a javítóüzemek ezzel kapcsolatos szükséges teljesítőképességét. Mindez csökkentette az említett elemző munkák értékét.

Az értekezleten megtárgyalták az egyes hibákat és az elemző jelentésekben előforduló megalapozatlan rendszabályokat.

Kiderült, hogy sok elkövetett hibának az az oka, hogy az elemzést végző dolgozó a vizsgált népgazdasági ágak üzemvitelét nem ismeri.

Például egy közlekedéssel foglalkozó közgazdász azt a hibás következtetést vonta le, hogy sok gépkocsigazdaságban a szállítási önköltség igen magas. Erre a következtetésre annak alapján jutott, hogy a különböző szervezetek egy tonna-kilométerre eső szállítási önköltségét egymással összehasonlította a távolságokban, a szállítmányi osztályban és az

önköltségre befolyást gyakorló egyéb tényezőkben megmutatkozó különbségek ügyeiembevételének; ezekkel a tényezőkkel ez a közgazdász nem volt tisztában.

A hibás vagy nem eléggé megalapozott következtetések második csoportja a természetes technológiája nem ismerésének következménye.

A gépkocsiabroncs vulkanizálási folyamatának nem ismerése a közgazdászt arra az alaptalan megállapításra készítette, hogy a vulkanizáló műhelyek teljesítőképessége nem kielégítő.

Az iparstatistikával foglalkozó közgazdász, mert nem ismerte a fűrészfűzém technológiáját, amikor a vállalathoz nagyobb átmérőjű fa érkezett, mint amennyi a szerződésben állt, a felfűrészelésnél helytelenül magyarázta a faanyag többletfogyasztását.

Másrészt a borászati ipar tartalékaira vonatkozó elemző jelentések vizsgálata megmutatta, hogy a borászat technológiájának alapos ismerete a jelentést készítő statisztikus számára lehetővé tette, hogy az elemzéshez az anyagot sikeresen összegyűjtse és lehetővé tegye a termelési feladat 20—25%-os növelését.

A természetes termékét minden gazdasági elemzést végző statisztikusnak ismernie kell. A beruházási építkezés statisztikusának ismernie kell a téglafelemelés és a vasbetonszerkezet sajátosságait, a különféle födémelek tulajdonságait és alkalmazását, az építkezési gépek munkáját; a mezőgazdasági statisztika dolgozóinak tökéletesen ismerniük kell az agrotechnikai és zootechnikai rendszabályokat, az egyes mezőgazdasági géptípusokat, a talaj és a trágya tulajdonságát; az áruforgalmi statisztikusnak ismernie kell az egyes árufajták tárolásának és szállításának feltételeit, az áruk tulajdonságait és sajátosságait.

Az elemző jelentések minőségére nem ritkán befolyással van az, hogy az egyes közgazdászok nem ismerik a munkaterületükre vonatkozó törvényeket és parthatározatokat.

Például az 1950. január 1-i állatszámolás adatainak elemzésénél a közgazdász azért nem tekintette fontosnak, hogy az állatszámolás adatait a hároméves kolhoz állatállományfejlesztési tervvel összehasonlítsa, mert a Moldvai köztársaságban a parasztgazdaságok kollektivizálása folytán a közösségi állatállomány dinamikájára a mezőgazdaság szociális összetételében végbement változás befolyást gyakorolt.

Az állatszámolás eredményeinek és a hároméves tervfeladat összehasonlításának megelőzése annak következménye, hogy nem tudtak arról, hogy a hároméves tervet csak azokra a kolhozokra vonatkozólag állították fel, amelyeket még 1948. április 1-e előtt szerveztek. Az 1948. április 1-e előtt szervezett kolhozoknak önálló csoportba való egyesítése lehetővé tette volna annak a kérdésnek megvilágítását, hogy a kolhoz miként teljesítette hároméves állatállományfejlesztési tervét.

Nagy, és sok esetben döntő jelentőségű az elemző jelentések helyességének kérdésében, hogy ismerik-e a vállalatok, intézmények, irodák szervezeti felépítését és az ezekre a szervezetekre vonatkozóan fennálló helyzetet.

A munkaügyi statisztikai osztály feladatul tűzte ki, hogy a kormány számára anyagot gyűjt a felesleges ellátási és értékesítési szervezetek megszüntetésére vonatkozóan. Azonban ezt a feladatot az osztály nem oldotta meg. Az ezzel a kérdéssel foglalkozó közgazdász nem ismerte a

nevezett szervezetek működését és elgondolásait teljesen ezek áruforgalmának nagyságára építette.

Az értekezleten megtárgyalták az elemző munkákhoz szükséges kiegészítő adatak (a beérkező beszámoló statisztikai adatakon kívül) forrásainak kérdését. Ennek a kérdésnek a megvitatása alapján az értekezlet résztvevői az alábbi következtetésre jutottak:

1. A közgazdásznak napról-napra foglalkoznia kell a számára szükséges anyag összegyűjtésével és rendszerezésével és elsősorban azokkal, amelyek közvetlenül a saját hatáskörébe tartozó ágazatra vonatkoznak.

2. A lehető legalaposabban ki kell használni a hatósági adatokat. E célból személyes kapcsolatokat kell fenntartania a hatóságokkal és vállalatokkal, meg kell ismerkednie a lehetőséghez mérten a termelőértekezletek ismertető feljegyzéseivel és jegyzőkönyveivel. Igen értékes adatokat nyújthat két egymással kölcsönös viszonyban álló szervezet azonos kérdéssel foglalkozó ismertetésének összehasonlítása, például: a vállalkozó és megrendelő; a termék szállítója és a megrendelő, stb.

3. Figyelni kell az újságokban közölt statisztikai adatokat és azokat össze kell hasonlítani a beszámolási adatokkal.

Nagy vonalakban ilyen szempontok alapján tárgyalták meg a termelési értekezleten a statisztikai adatok gazdasági elemzésének kérdését.

Ezeknek a kérdéseknek megtárgyalása kétségtelenül segítséget jelent a kezdő közgazdászok számára abban, hogy gyorsabban megtanulják a gazdasági elemzés technikáját és fontosabb eljárásait és hogy, rendszeresen képezve magukat, kiváló elemző munkát tudjanak végezni.

A Számvitel

novemberi száma tartalmazza:

Cukor György: A szovjet iparvállalatok szervezetéről

L. Szipirjakov: A folvamató; számviteli munka megszervezése a Moszkvai Transzformátorgyárban

György Endre: Termelőszövetkezeteink zárszámadásairól

Pálos István: Saját termelésű félkésztermékek számvitele

M. I. Bakanov: Az áruértékesítési terv teljesítésének elemzése a kereskedelmi vállalatoknál

Mogyorósy Rudolf: Könyvvitel a vállalatban belüli önálló elszámolás szolgálatában az Államvasutaknál

Tordai Pál: Tapasztalatok a munkáskaderek számviteli levelező oktatása terén

O. Sz. B. közlemények

Könyvelési tanácsadás

Mérlegképes könyvelői vizsgatételek.

Előfizetési ár egy évre 36.—, félévre 18.— forint.

Megrendelhető: 61.095 számú esekkszámlán „Számvitel bef. szla. Budapest” és a Pénzügyminisztériumi Könyv- és Lapkiadó Vállalatnál, Budapest, V., József nádor tér 2—4. alatt.